

“Is het niet toevallig dat, terwijl vroeger bijna alle kinderen doodgingen, uitgerekend onze voorvaders en -moeders in leven bleven?”

mijn benadering van de kwestie ‘Schepping en evolutie’ een betere is dan de traditioneel-orthodoxe. Ik zie dat inmiddels veel mensen de kerk de rug toe hebben gekeerd. Maar ik betwijfel of dat überhaupt iets met dit soort kwesties te maken heeft. Ik denk dat andere, maatschappelijke, veranderingen daaraan debet zijn. Mijn vrouw en ik zijn in ieder geval nog altijd trouwe kerkgangers.”

■ *De bekende rede - ‘Het Creationisme’ - waarmee u in 1952 het hoogleraarsambt aanvaardde, en die zoveel opschudding verwekte in gereformeerd Nederland, is bij herlezing, veertig jaar later, eigenlijk helemaal niet schokkend meer.*

“Je moet dat in het kader van die tijd plaatsen. Toen ik die rede uitsprak was het nog maar zesentwintig jaar geleden, dat Geelkerken uit de gereformeerde kerk werd gezet. (Geelkerken was een predikant die openlijk betwijfelde of de slang in het paradijs daadwerkelijk gesproken had en om die opvatting door de synode werd verketterd - gjp). Wat is nou zesentwintig jaar? En dan staat er opeens weer iemand op uit eigen kring, die, in de ogen van de gereformeerden, de historiciteit van Genesis aanvecht.”

■ *Het nieuwe in die rede uit '52 was, meen ik, dat u de evolutietheorie van haar materialistische, atheïstische lading ontdeed en tegelijkertijd de absolutistische uitleg van het bijbelse Scheppingsverhaal relativeerde. U bracht dus in feite twee elkaar uitsluitende theorieën over het ontstaan van de wereld nader tot elkaar.*

“Dat was de kern van mijn betoog, ja. Die rede ging weliswaar over de evolutietheorie, maar was heel voorzichtig getoonzet. De mens kwam daarin nog helemaal niet voor. Daar wist ik toen ook nog niks van; niemand uit onze kring eigenlijk. Als er bij Trouw op de telex een bericht binnenkwam over bijvoorbeeld een fossiel van een miljoen jaar oud, dan werd dat gewoon niet opgenomen. Zo’n bericht kon niet juist zijn, en als je het opnam dan verloor je abonnees. Dat gebrek aan kennis over het ontstaan van de mens stimuleerde me overigens

wel; ik ben daarna alles gaan lezen wat ik erover te pakken kon krijgen. Het was een openbaring voor me; ik kon mijn ogen niet geloven toen ik zag wat over dit onderwerp allemaal al bekend was. Achteraf bekeken was het eigenlijk nog niks.

“De fundamentalisten - met name die in Amerika - zijn naderhand met de term ‘creationisme’ aan de haal gegaan, als kapstok voor hun anti-evolutionistische gedachtengoed. Ik had die term verzonnen. Ik heb hem nadien nooit meer gebruikt. Misschien was het verstandiger geweest als ik mijn ideeën nooit zo had genoemd.”

■ *Ik citeer nog even uit uw rede van '52: ‘Volgens de Bijbel en dus volgens het creationisme heeft God deze wereld geschapen, gevormd, vervormd en ontwikkeld, terwijl nog dagelijks alle processen geschieden volgens de door Hem ingestelde wetten.’ U had dus in ieder geval één ding gemeen met uw orthodoxe tegenstanders: u beriep zich in ‘Het Creationisme’ op de bijbel als een bron van wetenschappelijke kennis. Zou u dat nu nog doen?*

“Niet in deze bewoordingen. Ik zou me, denk ik, nu iets bescheidener uitdrukken.”

■ *Hoe?*

“Van één ding raak ik hoe langer hoe meer overtuigd: wij leven in een ontzagwekkend groot heelal, op een zeer geïsoleerd klein bolletje; een fantastisch mooie wereld die zich heeft ontwikkeld in een proces dat miljarden jaren heeft geduurd. Wij zijn kleine poppetjes daarop die pas ontstonden toen de aarde al miljarden jaren oud was. De periode daarvoor, en de ontwikkeling daarin van planten en dieren, heeft zo lang geduurd dat we ons die tijdspanne nauwelijks kunnen voorstellen. Pas op het laatste ogenblik komt de mens en dus ook de religie. Die Schepping had dus al ongelooflijk lang bestaan, zonder dat iemand er zelfs maar over had kunnen nadenken. Als dat allemaal zo groot, zo langdurig, zo onvoorstelbaar is, dan moet dat tot een zekere bescheidenheid voeren, ook in wetenschappelijk opzicht.

“Een wetenschappelijk handboek van honderd of zelfs nog maar vijftig jaar geleden, vinden wij vaak hopeloos verouderd. Ik denk dat dat over honderd jaar weer het geval zal zijn. Dat besef leidt tot relativering van je eigen opvattingen en, in soms nog sterkere mate, van die van anderen. Dat geldt voor iedereen die zich daarvan bewust is. Ik ben er enorm van doordrongen dat ik maar heel kort leef, in een voorlopig laatste fase van een gigantisch proces dat bepaalde regels volgt en in hoge mate planmatig is. Zoiets geweldigs, daar zit iets achter; dat moet het werk van God zijn.”

■ *In die gedachte zit een omljnd godsbeeld verweven; dat van de Grote Ingenieur. Is dat godsbeeld niet verouderd?*